

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший віце-президент
Київського національного
університету культури і мистецтв

І. С. Бондар

2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кондратюка Дмитра Олександровича «Сучасні балети на музику українських композиторів як тексти культури (на прикладі творчості «Київ модерн-балету»)), поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт. Сучасне хореографічне мистецтво є вагомим складником культурного поля людства, що поза вербальними засобами набуває універсальних характеристик міжкультурного спілкування. Сьогодні балети українських композиторів відіграють помітну роль у формуванні культури України та світу. І у цих процесах актуальним ракурсом наукових досліджень є виявлення специфіки балетів на музику вітчизняних композиторів як текстів культури у репертуарі провідного професійного колективу сучасної хореографії «Київ модерн-балету», адже танцювальні твори як мистецькі явища є носіями певної культурної інформації, аналіз якої дозволить виявити їх значення у культурному дискурсі.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року активізувалася увага до феноменів вітчизняної культури. Знаходячись в авангарді культурно-мистецьких процесів країни, «Київ модерн-балету» продукує новітні ідеї щодо розбудови вітчизняного культурно-мистецького середовища, генеруючи нові тенденції у створенні українського мистецького продукту, серед яких – гостросоціальні вистави, інтерпретація музичних творів сучасних українських композиторів (О. Родіна, В. Сильвестрова, І Гаркуші та інших). Назріла необхідність наукового осмислення цих процесів.

Балетна творчість українських композиторів та вистави «Київ модерн-балету» входять до кола наукової рефлексії ряду вітчизняних культурологів, балетознавців, музикознавців, як-от О. Афоніна, Г. Веселовська, О. Зінич, О. Маншилін, А. Небесник, А. Підлипська, М. Погребняк, І. Соловйова, О. Станішевський, Л. Хоцяновська, О. Чепалов та ін. Але комплексного дослідження, присвяченого сучасним балетам на музику українських композиторів у «Київ модерн-балеті» як текстам культури, досі проведено не було.

Мета дослідження – виявити особливості сучасних балетів на музику українських композиторів у «Київ модерн-балеті» як текстів культури.

Проблематика дисертації відповідає темі науково-дослідної роботи Київського національного університету культури і мистецтв «Хореографічна культура України та світу: історико-теоретична та практично-прикладна оптика» (державний реєстраційний номер 0121U114668), темам та планам наукової роботи кафедри івент-менеджменту та індустрії дозвілля КНУКіМ, де було виконано дисертацію.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Теоретичні положення та висновки дослідження належать автору дисертації. Усі публікації з теми дослідження є одноосібними, окрім публікації, що інднесується у наукометричній базі Scopus (у цій статті автором обґрунтовано актуальність дослідження, взято участь в опрацюванні результатів опитування, сформульовано основні художньо-педагогічні тенденції розвитку сучасної хореографії в Україні).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертаційному дослідженні Д. Кондратюка, є методологічно обґрунтованими і достовірними, ґрунтуються на комплексному дослідженні особливостей сучасних балетів на музику українських композиторів як текстів культури (на прикладі творчості «Київ модерн-балету») з позицій міждисциплінарної методології.

У роботі проаналізовано літературу з теми та джерельну базу дослідження; визначено методологічні засади дослідження балетних творів як текстів культури; охарактеризовано феномен тексту художнього твору крізь призму філософських, культурологічних, мистецтвознавчих концепцій; розкрито специфіку інтерпретації балетних творів в оптиці герменевтичного аналізу; проаналізовано балети на музику українських композиторів у репертуарі «Київ Модерн-балету» крізь призму концепту «текст культури» («Перехрестя», «Пори року», «Видіння Рози», «Вгору по річці», «Вій»); з'ясовано специфіку вистав на музику українських композиторів, створених у «Київ Модерн-балеті» після 24 лютого 2022 року, як текстів культури.

Зміст дисертації та структура викладення основних положень свідчать про повноту розкриття поставлених автором науково-практичних завдань у межах наукового дослідження. У дисертації чітко сформульовано усі складники вступної частини роботи: обґрунтування вибору теми дослідження, мету і завдання, наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, об'єкт і предмет дослідження, його структуру. Це засвідчує про професійну орієнтацію автора у проблемі, уміння критично опрацьовувати масив наукової літератури та джерельної бази.

У першому розділі подано теоретико-методологічні основи дослідження вистав на музику сучасних композиторів у репертуарі «Київ Модерн-балету» як текстів культури, де проведено огляд історіографії та джерельної бази дослідження, його методологічні засади.

У другому розділі концептуалізовано підходи до розгляду балетних творів як текстів культури, зокрема розглянуто явище конотативного потенціалу балетної вистави як явища культури та розкрито проблему інтерпретації музики українських композиторів на балетній сцені як тенденції сучасної вітчизняної хореографічної культури.

У третьому розділі проаналізовано твори на балетну та небалетну музику українських композиторів у репертуарі «Київ-модерн балету» у семіотичній оптиці.

У висновках, що відповідають завданням, доводять комплексність завершеність проведеного дослідження, викладено основні результати дисертації.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:
вперше

– проведено комплексне дослідження з виявлення особливостей сучасних балетів на музику українських композиторів у «Київ Модерн-балеті» як текстів культури;

– проаналізовано балети на музику українських композиторів у репертуарі «Київ модерн-балету» крізь призму концепту «текст культури» (М. Скорика «Перехрестя», О. Родіна «Пори року», «Видіння Рози», «Вгору по річці», «Вій»);

– охарактеризовано інтерпретації музики українських композиторів у «Київ Модерн-балеті» після 24 лютого 2022 року як тексти культури (В. Сильвестрова, Г.-Ф. Генделя «ДискриміНАЦІЯ», І. Гаркуші «Аліса в Задзеркаллі»);

– введено до наукового обігу нові матеріали, що уточнюють та доповнюють панораму творчості «Київ Модерн-балету» як українського культурного феномена;

уточнено

– поняття «текст культури» крізь призму балетного мистецтва;
набули подальшого розвитку:

– дослідження інтерпретаційного потенціалу балетної вистави як тексту культури;

– підходи до наукового осмислення балетних інтерпретацій музики українських композиторів на вітчизняній балетній сцені.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у концептуалізації підходів до розгляду балетних творів як текстів культури; науковому аналізі та уточненні понять «українська музика», «музика українських композиторів», «український балет», «сучасний балет»; розробленні методики аналізу сучасних балетів на музику українських композиторів як текстів культури з урахуванням історико-політичного, соціокультурного та естетико-художнього контексту.

Практичне значення одержаних результатів. Здобуті наукові дані, положення, висновки, залучений фактичний матеріал можуть бути використані в подальших теоретичних розробках, присвячених дослідженню культурно-мистецьких процесів в сучасній Україні, зокрема, культурологічних аспектів розвитку хореографічної культури. Результати дисертації можна використовувати в освітньому процесі (при підготовці спецкурсів, методичних посібників та підручників для студентів закладів вищої освіти відповідного профілю) та науково-дослідній роботі (при створенні монографій з проблем історії та теорії української культури, зокрема, хореографічної та ін.).

Достовірність одержаних результатів. У Висновках узагальнено основні результати дослідження, які є достовірними.

1. Ґрунтуючись на історіографічному аналізі, можна констатувати масштабування міждисциплінарних досліджень з проблем семантики хореографічного тексту як явища культури, розширення меж вузькофахової хореографічної проблематики, зацікавленість історико-теоретичними та практичними аспектами танцювальної культури не лише мистецтвознавцями, а й культурологами, філософами, психологами та іншими, що значно розширює науковий дискурс хореографії та свідчить про поступове подолання фахової замкненості, ізоляції хореологічної думки від інших дисциплін.

Науковий дискурс творчості «Київ Модерн-балету» в останні роки значно поживався, але порівняно з публіцистичним, знаходиться на етапі формування. Досить умовно наукову історіографію (статті, монографії, дисертації) творчості «Київ модерн-балету» можна розділити на групи: праці, що позиціонують колектив як масштабне культурно-мистецьке явище; праці, присвячені періодизації творчості «Київ модерн-балету»; мистецтвознавчі дослідження окремих балетних вистав з репертуару колективу, зокрема, балетів на музику українських композиторів, білетів класичної спадщини та інших вистав.

Публіцистичні матеріали, оприлюднені у спеціалізованих культурно-мистецьких та суспільно-політичних масмедіа, що висвітлюють вистави «Київ модерн-балету», доволі часто вдаються до транслявання інформації пресрелізів та офіційного сайту колективу, що хоча номінально й збільшує дискурсивний масив, але не збагачує його семантичний спектр, не розширює інтерпретаційну палітру. Такі публікації, попри їх формальну приналежність до метатекстуального дискурсу, фактично не виконують функцію метатексту з тлумачення балету як тексту культури, розширення та поглиблення його змістів та сенсів, перетворюються на тиражування метатекстів створювачів вистави та думок інших реципієнтів, що вже були оприлюднені іншими медіаресурсами.

2. Доведено, що вагоме значення для практики та теорії хореографії як феномена культури має осмислення сучасних балетів крізь призму семіотики, зокрема, концепту «текст культури» як будь-якого об'єкту, що є одним зі шляхів усвідомлення історичного минулого, розгляду сьогоденного та прогнозування майбутнього розвитку культури. Інтерпретування «тексту» не передбачає лише виявлення смислів, закладених автором, а дозволяє продукувати нові сенси, адже балетний твір є відкритою системою, що взаємодіє з контекстом та іншими текстами культури минулого та сучасності.

Сучасне хореографічне мистецтво є універсальним засобом міжкультурного спілкування, оскільки його візуальна просторово-часова природа дозволяє транслювати образи поза вербальним контекстом. Сьогодні танець виступає вагомим культуротворчим чинником, значущим складником широкого спектру мистецьких та позамистецьких феноменів. У такій ситуації важливо розглядати балетні вистави як тексти культури, оскільки вони є носіями певної культурно-мистецької інформації, зафіксованої за допомогою знакової системи (ритмічно організовані у просторі рухи, положення людського тіла, міміка), інтерпретування якої дозволяє виявити місце творів у культурному дискурсі та значення для формування цього дискурсу.

Найдрібніші лексичні утворення розглядаємо як знаки, а застосовуючи семіотичні підходи, хореографічний текст – як послідовність знаків, що, регламентована внутрішньохореографічними законами і принципами, а також культурними кодами. Танцювальна лексика та мова взаємопов'язані феномени: хореографічний текст є практичним втіленням мови танцю, мова регламентує знакову систему хореографічного тексту та способи його створення. Хореографічний текст стає «матеріальною оболонкою» задуму створювачів, способом транслявання художньої образності твору, втіленням матеріального та духовного, раціонального та емоційного як складників художньої структури танцювального твору. Водночас, інтерпретація художнього твору не ґрунтується на виявленні першоджерел задуму чи початкової концепції автора (авторів), адже сутність мистецького твору виходить далеко за межі тих ідей, які вкладає у нього створювач.

З семіотичних позицій балети як тексти культури є носіями певної інформації про самих себе (музично-хореографічна стилістика, образне наповнення, танцювальна лексика та ін.), а також про суспільство, в якому створено (відбиття етичних суспільних норм та ін.), про час створення (відбиття не лише подій сучасності, а й сучасної оптики на ті чи інші історико-культурні явища, адже ставлення до них переглядається, часом кардинально змінюється та ін.).

3. Екстраполявання семіотичних поглядів Р. Барта у площину танцювального мистецтва дозволяє стверджувати, що важливим є не сам факт існування балетного твору як консервування мистецьких ідей постановників, а дискурс (вербальний, емоційний, мистецький), що народжується у процесі створення та подальшого життя вистави, часто виразнений у метатекстах.

Під метатекстом розуміємо зовнішню конструкцію, породжену до чи після оприлюднення основного тексту художнього твору, що не є його частиною, хоча й вступає з ним у семантичні зв'язки. В якості метатексту можна розглядати художню критику, мистецьку аналітику та інші форми дискурсу балетної вистави як тексту культури. Тлумачення, пояснення, декодування аспектів балетної вистави є своєрідним метатекстуальним дискурсом по відношенню до балету. Одночасно ці тексти (рецензії, наукові статті та ін.) є самоцінними текстами культури, оскільки виразають позицію реципієнта, відбивають соціокультурні, історико-політичні, національні та інші особливості доби.

Розгляд вистав крізь призму концепту «текст культури» дозволяє усвідомити роль «Київ Модерн-балету» у творенні українського культурного простору, наслідки впливу творчості кожного митця (балетмейстерів, композиторів, артистів, художників, музикантів та ін.) на реципієнтів (глядачів), які у процесі нескінченного інтерпретування генерують сенси, що доповнюють та нарощують вітчизняне культурне середовище, продукують самостійні тексти культури (метатексти).

Виходячи зі структури семіотики як науки та розглядаючи її складники (синтаксис, семантика, прагматика) у контексті хореографічного мистецтва, виявлено триєдність процесів семіотичного аналізу: під час перегляду твору варто звернути увагу на способи поєднання лексичних одиниць (знаків) та створення знакових систем; урахувати, виявляти, створювати у процесі «прочитання» хореографічної постановки значення знаків та знакових систем;

розуміти контекст, наміри створювачів, способи донесення змісту та інше, що впливає на загальне тлумачення твору реципієнтом. Водночас інтерпретація художнього твору не ґрунтується на виявленні першоджерел задуму чи початкової концепції автора (авторів), адже сутність мистецького твору виходить далеко за межі тих ідей, які вкладає у нього створювач.

4. Текст культури стає таким лише за умови його сприйняття, обмірковування, розтлумачення, інтерпретування, включення у мовний акт та ін. Тут увиразнена одна з основних ознак мистецтва – його соціальна природа, адже без сприйняття реципієнтом (глядачем, слухачем та ін.) художній твір ніби не існує, хоча об'єктивно створений.

При сприйнятті глядачем балетного твору відбувається своєрідний «міжтекстовий» зв'язок: між твором мистецтва як текстом культури та реципієнтом, що породжує метатекст. Глядацьке сприйняття балету як тексту культури спрямовано на досягнення багатошарового музично-хореографічно-сценографічного феномена (попри визначену онтологічну синтетичність хореографічного мистецтва, сьогодні справедливо говорити не про гомогенність, а про гетерогенність багатьох балетних творів, що не порушує органічності та не руйнує цілісності твору, а стає новою формою взаємодії у виставі різних мистецтв – музика, хореографія, образотворче, ужиткове та ін.). Досягнення поліаспектної образності хореографічної вистави, де закладено сенси та культурні знаки, що містять як загальнокультурні концепти, так і індивідуальні посили для кожного глядача, відбувається у процесі вербального творення (словесно, письмово чи подумки) метатексту.

Сучасні балети є не лише текстами культури, спрямованими на сучасника, а й потенційно можуть розглядатися як документ доби для наступних поколінь. Одночасно такі вистави містять нескінченну кількість елементів культури попередніх епох, що демонструє цілісність історико-культурного процесу, неперервність художнього континууму.

5. На відміну від періоду до ХХ ст., коли головним завданням інтерпретування артефактів було єдино вірне витлумачення «тексту», сучасна герменевтика обстоює множинність, нескінченність інтерпретувань. Інтерпретування (герменевтичний аналіз) хореографічного тексту, досягнення його змісту та спрямованості, передбачає усвідомлення внутрішньої (елементи композиційно-архітектонічної побудови аж до найдрібніших лексичних утворень) та зовнішньої (епізоди, сцени, акти) структури хореографічного твору як тексту; жанрової специфіки, зокрема, й визначеної створювачами (при всій сучасній відносності жанрового розподілу); авторської стилістики, біографічних алюзій, приналежності митців до певної школи, напряму, стилю та ін. Оптика інтерпретування може мати широкий діапазон – філософська, історична, соціологічна, релігійна, психоаналітична, художня, семіотична та ін., що дозволяє виявити та усвідомити значущість, змісти та сенси хореографічного твору. Таке інтерпретування не виключає продукування нових сенсів, що вже буде, у свою чергу, культурницькою діяльністю реципієнта, породженням нового тексту культури чи метатексту.

6. Постановка балетів на музику композиторів, що ідентифікують себе українцями, дозволяє говорити про додатковий контекст – створення вітчизняного мистецького продукту як національного здобутку, що посилює

національно-патріотичні настрої у суспільстві; культивування цінності вітчизняного мистецтва, його специфіки та, одночасно, інтегрованість у провідні тенденції європейської та світової художньої культури.

У «Київ Модерн-балеті» наразі створено сім вистав на музику українських композиторів: «Перехрестя» (2012) М. Скорика - Р. Поклітару, «Пори року» (2013) та «Видіння Рози» (2014) О. Родіна - О. Буська, «Вгору по річці» (2017) та «Вій» (2019) О. Родіна - Р. Поклітару, «ДискриміНАЦІЯ» (2023) В. Сильвестрова (та німецького композитора Г.-Ф. Генделя) - Р. Поклітару, «Аліса в Задзеркаллі» (2024) І. Гаркуші – К. Курман.

Ці балети є багатоплановими текстами культури, що можна інтерпретувати на рівні контексту власне балету (техніко-технологічні та художньо-образні рішення), контексту автора (вкладені автором додаткові сенси, алюзії, ремінісценції, метафори та ін.) й контексту інтерпретатора (рівень хореографічної обізнаності та художньо-образного мислення; сучасні культурно-історичні події; біографічні віхи; рівень фаховості у тій чи іншій сфері діяльності та ін.). У допрем'єрних метатекстах створювачів, власне вистав як текстів культури, а також постпрем'єрного метадискурсу (метатексти рецензентів, мистецтвознавців та ін.) вміщено нескінченний потенціал для тлумачення та «нарощування» сенсів.

7. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року позначилося на всіх сферах життя українського суспільства, у тому числі й на «Київ Модерн-балеті», зупинивши його діяльність. Але вже 2023 театр відновив роботу, відмовившись від вистав, пов'язаних з культурою країни-агресора («Лускунчик», «Лебедине озеро. Нова версія», «Спляча красуня», «Пікова дама», «Палата № 6»), у репертуарі з'явилися нові твори, у тому числі й на музику українських композиторів. Попри загальну тенденцію документалізації театрального простору, «Київ Модерн-балет» дотримується творчих принципів відтворення образів засобами символічної, метафоричної, алегоричної мови, що є природним для хореографічного мистецтва.

Балети на музику українських композиторів «ДискриміНАЦІЯ» та «Аліса в Задзеркаллі», створені під час гарячої фази російсько-української війни, не містять прямого відгуку на трагічні події в Україні, але стверджують цінність вітчизняного мистецтва, його значний мистецький та культуротворчий потенціал, орієнтованість та загальнолюдські цінності, інтегрованість у європейський та світовий культурно-мистецький простір. Вистави є художніми текстами, що відбивають сьогоденні культурні патерни, покликані ствердити думку про перспективність щасливого майбутнього нашої країни, містять значний інтерпретаційний потенціал як тексти культури.

Дослідження не є вичерпним в аспекті концептуалізації розгляду балетів як текстів культури, зокрема, вистав «Київ Модерн-балету» на музику українських композиторів, накреслює ряд векторів подальших досліджень

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Кондратюк Д. «Київ модерн-балет» в оптиці наукової думки: історіографічні студії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 2. С. 46–50. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308272>

2. Кондратюк Д. Балети Олександра Родіна у репертуарі «Київ модерн-балету»: культурологічна оптика. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 2. С. 408–415. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.51>

*Стаття у періодичному науковому виданні,
проіндексованому у базі даних Scopus*

3. Bigus O., Savchenko R., Khomiachuk I., **Kondratiuk D.**, Danyliuk U., Yrkviv I. Modern Choreography in Ukraine at the Beginning of the XXI Century: Artistic and Educational Trends [Сучасна хореографія в Україні на початку XXI століття: мистецько-освітні тенденції]. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2022. 10(6). pp. 1284–1292. <https://doi.org/10.13189/saj.2022.100619>

Наукові праці апробаційного характеру

4. Кондратюк Д. Актуальність дослідження вистав «Київ модерн-балету» як текстів культури крізь призму музики українських композиторів. *Феномен культурної травми в українському та світовому хореографічному мистецтві* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 21 квітня 2023, м. Київ. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. С. 163–164.

5. Кондратюк Д. Балет «Перехрестя» М. Скорика – Р. Поклітару: інтерпретаційні дискурси. *Хореографія в сучасному мистецькому просторі* : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 22–23 лютого 2024 р. Київ : Національний університет фізичного виховання та спорту України, 2024. С. 80–84.

6. Кондратюк Д. Балетні вистави як тексти культури. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 12–13 квітня 2024 р. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2024. С. 49–51.

7. Кондратюк Д. «Київ модерн-балет» в контексті української культури. *Українізація хореографічної культури: мистецькі та педагогічні вияви* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19 квітня 2024, м. Київ. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2024. С. 33–35.

Праці, що додатково висвітлюють зміст дисертації

8. Кондратюк Д. Джаз-танець: історія становлення. *Сучасний танець. Основи теорії і практики* : навч. посіб. / О. Бігус, О. Маншилін, Д. Кондратюк та ін. Київ : Ліра-К, 2016. С. 68–82.

9. Кондратюк Д. Основні характеристики джаз-танцю. *Сучасний танець. Основи теорії і практики* : навч. посіб. / О. Бігус, О. Маншилін, Д. Кондратюк та ін. Київ : Ліра-К, 2016. С. 169–177.

Апробація результатів дослідження відбулася на науково-практичних конференціях, як-от: всеукраїнській – «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі» (Київ, 2023); міжнародних – «Феномен культурної травми в українському та світовому хореографічному мистецтві» (Київ, 2023), «Українізація хореографічної культури: мистецькі та педагогічні вияви» (Київ, 2024), «Хореографія в сучасному мистецькому просторі» (Київ, 2024).

Загальний висновок. Вважати, що дисертація Кондратюка Дмитра Олександровича «Сучасні балети на музику українських композиторів як тексти культури (на прикладі творчості “Київ модерн-балету”)», подана на здобуття доктора філософії, повністю відповідає вимогам МОН України, які висувуються до дисертацій, поданих на здобуття доктора філософії, а саме «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами)) та Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Рекомендувати дисертацію Кондратюка Дмитра Олександровича, подану на здобуття доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія, до захисту в разовій спеціалізованій раді Київського національного університету культури і мистецтв.

Головуюча на засіданні кафедри
івент-менеджменту та індустрії дозвілля
кандидат педагогічних наук, професор

Людмила БОЙКО

Секретар

Маріанна ГОЛОВКОВА

«15» серпень 2025 р.

Підпис 	засідання	
Начальник ВК 		
«15» <u>серпень</u>	2025	